

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ СУБКУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті схарактеризовано навчально-методичний супровід формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. Акцентовано, що професійна іношомовна підготовка у вишах України спрямована на розвиток особистості, важливість і необхідність вивчення різних культур.

Проаналізувано зміст чинних програм та навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов щодо сформованості їхньої професійної та особистісної культури та звернуто увагу на те, що поза увагою навчальних дисциплін залишається проблема формування особистісної культури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища, яка є складовою субкультури майбутніх учителів іноземних мов. Доведено, що головним чинником методики формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища виступає варіативний спецкурс «Основи формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища». Визначено основні етапи формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища: інформаційно-пізнавальний, культурно-ситуативний, поведінково-творчий. Встановлено критерії добору культуро маркованих текстів до навчального посібника: врахування інтересів студентів, автентичність; відповідність мовного змісту матеріалів мовленнєвій підготовці студентів; нормативність мовлення, відповідність змісту навчальній програмі. Доведено, що програма авторського спецкурсу у процесі навчання дозволяє якісно вирішувати завдання підвищення якості

навчання у ВНЗ та сприяє розвитку особистісної культури на всіх етапах формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Ключові слова: субкультура, професійна культура, особистісна культура, навчальні дисципліни, вчителі іноземних мов.

Професійна іншомовна підготовка у вишах України спрямована на розвиток особистості, важливість і необхідність вивчення різних культур [4].

Формування субкультури майбутніх учителів ІМ відбувається у процесі фахової та культурологічної підготовки студентів через зміст освітніх програм з дисциплін соціально-гуманітарного та професійно-практичного блоків. У нормативних документах зазначається, що освіта, спираючись на національні особливості культури й досвід різних соціальних і національних груп повинно розвивати у студентів глобальне мислення [3, с. 216]. У вишах Європи значна увага приділяється вивченню літературних творів у структурі культурологічного знання [3, с. 216].

На сучасному етапі розвитку полікультурної освіти визначаються певні вектори, серед яких:

- вивчення здобутків світової культури та їх практичне використання;
- міжпредметний підхід до вивчення класики світової культури;
- визначення пріоритету гуманітарної культури та необхідності глибокого знання світової класики [1; 2; 4].

Заслужують на увагу дослідження зарубіжних науковців щодо проблем полікультурної, поліетнічної освіти (Д. Брітцман, Н. Зімфер, Ф. Боас, А. Гофрон, Й. Габерман).

Аналіз програм до курсів з культурологічним аспектом в зарубіжних вищах дає підстави визначити пріоритетні напрями в освіті: вивчення звичаїв, традицій, вірувань, менталітету, народної творчості, фольклору, матеріальної культури.

На відміну від зарубіжних науковців вітчизняні вчені метою полікультурної освіти визначають формування культорологічного світовідчуття, виховання у студентів зацікавленості та поваги до культур народів світу, розуміння загального та специфічного в цих культурах тощо [1].

Проаналізувавши зміст чинних програм та навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки майбутніх учителів ІМ щодо сформованості їхньої професійної та особистісної культури, які формують субкультуру майбутнього вчителя ІМ в умовах полілінгвального середовища визначаємо два блоки: дисципліни соціально-гуманітарного та професійно-практичного.

Серед дисциплін соціально-гуманітарного блоку, які мають на меті сформувати професійну та особистісну культуру майбутніх учителів іноземних мов виокремлюємо: педагогіку, психологію, історію педагогіку, порівняльну педагогіку в контексті Болонського процесу. До дисциплін професійно-практичного блоку входять такі дисципліни як «Практика УПМ англійської мови», «Країнознавство», «Стилістика англійської мови», «Теоретична граматики англійської мови», «Література Англії та США» та «Літературне краєзнавство». Однак вказані навчальні дисципліни частково впливають на професійну культуру майбутніх учителів ІМ. Однак, поза увагою навчальних дисциплін залишається проблема формування особистісної культури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища, яка є складовою субкультури майбутніх учителів ІМ. Тому, доцільним є впровадження авторського спецкурсу в якому інтегрується не тільки освітнє середовище, а й соціокультурне середовище майбутніх учителів ІМ, що сприяє ефективному формуванню субкультури майбутніх учителів іноземних мов.

Мета статті – охарактеризувати основні складові навчання за програмою авторського спецкурсу «Основи формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища».

Головним чинником методики формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища виступає

варіативний спецкурс «Основи формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища» розроблений саме для дослідно-експериментального навчання і апробований у вишах України, зокрема Херсонському державному університеті, Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка та Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Програму спецкурсу побудовано за модульно-рейтинговою системою та структуровано в 2 модулях.

Програма спецкурсу

Модуль 1. Теоретичні основи формування субкультури майбутніх учителів ІМ.

Тема 1. Сутність та структура професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя.

1. Професійна культура майбутнього вчителя як стратегія вищої педагогічної освіти.
2. Особистісна культура майбутнього вчителя ІМ.
3. Професійна культура майбутнього вчителя ІМ.

Тема 2. Проблема формування субкультури майбутніх учителів ІМ під час професійної підготовки.

1. Субкультура майбутніх учителів ІМ: зміст, структура.
2. Фактори, що впливають на формування субкультури майбутніх учителів ІМ.
3. Показники сформованості субкультури майбутніх учителів ІМ.

Модуль 2. Проблеми культурологічної підготовки майбутніх учителів ІМ.

Тема 3. Педагогічний супровід формування професійної культури майбутніх учителів ІМ.

1. Педагогічна культура в системі професійної підготовки майбутніх учителів ІМ.

2. Формування особистісної культури під час фахової підготовки майбутніх учителів ІМ.

Тема 4. Інтерактивні форми і методи формування субкультури майбутніх учителів ІМ.

1. Технології педагогічної взаємодії викладачів і студентів у навчальному процесі.
2. Форми і методи формування професійної та особистісної культури майбутніх учителів ІМ.

Спецкурс передбачає як традиційні, так і нетрадиційні форми, методи й технології формування професійної й особистісної культури майбутніх учителів ІМ; широке застосування засобів педагогічного управління формування субкультури майбутніх учителів ІМ: консультування, співбесіди, індивідуальні та колективні вправи, проектні методики, творчі завдання, метод «Портфоліо».

Зміст кожної лекції зосереджувався навколо найважливіших аспектів культурної діяльності викладача, засобів формування професійної та особистісної культури, способів здійснення культурологічної діяльності в професійній та особистісній сферах.

Кожне практичне заняття включало:

- Інформаційний блок – спрямований на актуалізацію та закріплення теоретичних положень щодо змісту та функцій субкультури майбутніх учителів ІМ;
- Практичний блок – на реалізацію засобів формування субкультури майбутніх учителів ІМ шляхом впровадження вправ, ігор, педагогічних ситуацій, стратегій і тактик;
- Рефлексивний блок – аналіз, синтез й узагальнення отриманого досвіду, розвиток рефлексивної позиції майбутніх учителів ІМ.

Самостійна робота сприяла закріпленню здобутого досвіду, творчому розвитку культури майбутніх учителів ІМ.

Розроблений австрський спецкурс «Основи формування субкультури майбутніх учителів ІМ» був поетапно включений до методики формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального середовища.

Аналіз навчальних планів і програм підготовки майбутніх учителів ІМ, досліджень у галузі формування професійної культури майбутніх учителів ІМ (В.Гриньова) дав змогу визначити етапи формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища: інформаційно-пізнавальний, культурно-ситуативний, поведінково-творчий.

Контрольні зрізи, що проводилися в кінці кожного етапу довели доцільність розробленої системи вправ у формуванні субкультури майбутніх учителів ІМ.

Важливим компонентом започаткованої методики є формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Спецкурс впроваджено в навчальний процес на 4 курсі. Тематика занять регламентується чинними робочими програмами дисциплін «Практика УПМ англійської мови», «Країнознавство», «Літературне країнознавство», «Стилістика англійської мови», «Практичний курс німецької мови», ОКХ та ОПП підготовки фахівців з іноземних мов.

Навчання тривало протягом 4 курсу.

Завдання спецкурсу передбачають уміння майбутніх учителів іноземних мов:

- Інтегрувати соціокультурну компетентність з мовною та мовленнєвою;
- Моделювати вербальну та невербальну поведінку носіїв мови залежно від ситуації міжкультурного спілкування, їхнього походження;
- Вихід в Інтернет простір, занурення в ситуації реальної комунікації, спостерігати, аналізувати вербальну та невербальну поведінку носіїв мови в репродуктивному та продуктивному мовленні.

Відповідно до вимог кредитно-модульної системи, навчальний курс складається з 4 змістових модулів, кожен з яких відтворює професійній сфері культурного спрямування майбутніх учетилів ІМ.

Кожен модуль поділяється на теми (units), які в свою чергу охоплюють 3 заняття (lessons), в яких міжкультурна іншомовна комунікація розглядається в різних контекстах.

При доборі навчального матеріалу до посібника враховувалися такі критерії: врахування інтересів студентів, автентичність; відповідність мовного змісту матеріалів мовленнєвій підготовці студентів; нормативність мовлення, відповідність змісту навчальній програмі (О. Малушко, Д. Дмитрієв).

Критеріями добору підлягали фото, відео та аудіоматеріали соціокультурного змісту з мережі Інтернет, які демонструють новітні технології, дозвілля молоді, спортивні коментарі, музичні новинки, бренди одягу, тобто проблеми сучасної молоді.

Згідно з критерієм автентичності відбору зазнали матеріали, які: а) демонструють автентичні об'єкти матеріальної культури англійських країн; б) оригінальне природне мовлення носіїв англійської мови; в) автентичні зразки вербальної та невербальної поведінки носіїв мови; г) представляють різні ситуації спілкування, комунікантів, які належать до різних статусів.

За критерієм відповідності мовного змісту матеріалів рівню мовленнєвої підготовки студентів, аудіо- відео- та фото матеріали соціокультурної тематики повинні містити: 1) достатню кількість відомої лексики; 2) зразки вербальної та невербальної поведінки, які студенти можуть правильно інтерпретувати.

Мовний супровід за критерієм нормативності, не повинен мати діалектизми, жаргонну лексику, неправильні граматичні конструкції.

Відповідно до критерію відповідності змісту навчальним програмам, відібрані до посібника тексти мають тематику ситуативного спілкування, зокрема: умов життя носіїв мови, міжособистісних стосунків, цінностей, ідеалів, норм вербальної та невербальної поведінки, соціальних правил поведінки, ритуальної поведінки, тотожність та відмінність рідної та іноземної

культури, звичаї та традиції дозвілля в Україні та англomовних країнах, історичні та культурні цінності в Україні та англomовних країнах, соціокультурне розмаїття та толерантне ставлення до міжетнічних стосунків.

Критеріями добору культурно маркованих текстів до навчального посібника стали: 1) високий рівень інформативності; 2) автентичність; 3) доступність; 4) соціокультурна спрямованість; 5) наповненість текстів дидактично важливими мовними одиницями до теми заняття; 6) урахування психологічних особливостей адресатів мовлення.

Зосередимо увагу на тих критеріях, які ще не були розглянуті нами вище.

За критерієм соціокультурної спрямованості добиралися тексти, які крім країнознавчої інформації мали лінгвістичні засоби і вирази, специфіку побудови мовлення і мислення носіїв мови, знайомили з особливостями культури англomовних країн, стереотипами поведінки її носіїв, з культурними процесами, що відбуваються в суспільстві.

Відповідно до критерію наповненості текстів дидактично важливими мовними одиницями до теми занять опрацьовувалися аудіо та відеотексти, що інтегрують соціокультурну інформацію з лексичними одиницями, граматичними конструкціями, що вивчаються в рамках теми заняття.

За критерієм урахування психологічних особливостей реципієнтів – адресатів мовлення (вікові, індивідуально-психологічні особливості) до посібника увійшли культурно-марковані тексти, які мають абстрактну інформацію, імпліцитну інформацію, підтекстову в межах тематики ситуативного спілкування.

Отже, організація занять за авторською методикою ефективно впливає на формування субкультури студентів на основі отриманих теоретичних знань і практичних умінь. На практичних заняттях доцільно використовувати методи, методичні прийоми й організаційні форми, які сприяють розвитку пізнавальних, творчих здібностей педагогічної майстерності студентів та дозволяють сформувати їх субкультуру. До найбільш ефективних засобів формування субкультури відносимо систему взаємопов'язаних навчально-

практичних завдань, що вимагають поступово зростаючого рівня прояву самостійності, творчості та сприяють формуванню субкультури майбутніх учителів ІМ. Використання запропонованого спецкурсу у процесі навчання дозволяє якісно вирішувати завдання підвищення якості навчання у ВНЗ та сприяє розвитку особистісної культури на всіх етапах формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Література:

1. Зюзіна Т. О. Компаративний аналіз проблеми визначення цілей і завдань гуманітарної культурологічної освіти / Тетяна Опанасівна Зюзіна // Педагогічні науки : збірник наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. — Бердянськ : БДПУ, 2006. — №4. — С. 104 — 110.
2. Ковальова Г. П. Культурологічні засади національного виховання в контексті глобалізації / Г. П. Ковальова // Культура України : збірник наукових праць. — Харків : ХДАК, 2011. — 292с.
3. Медведєва В. О. Культурологічна освіта: тенденції та особливості в поглядах зарубіжних дослідників / В. О. Медведєва // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : Збірник наукових праць. — К. : Логос, 2012. — С. 212 — 220.
4. Hall, Stuart. Cultural Studies and the Centre some problematic and problems / Culture. Media, Languages. — №2 — Centre for contemporary cultural studies, 1980. — 298p.

Smutchenko O. S.

EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL MATERILS OF FORMATION OF FUTURE TEACHERS' SUBCULTURE

The article describes the educational and methodological materials of the formation of future foreign languages teachers' subculture in the polylinguinal educational sphere. It is emphasized that professional foreign language training is

aimed at the development of personality, the importance and necessity of studying different cultures.

The content of programs and educational and methodological materials for the process of professional training of teachers are analyzed, and two blocks are defined.

The attention is paid to the fact that beyond the attention of educational subjects there is a problem of formation of the personal culture of future foreign languages in the polylingual educational sphere, which is the main part of their subculture. It was established that the main factor of the methodology of formation of future foreign languages teacher' subculture in the polylingual educational sphere is the variational special course "Basics of the formation of future foreign languages teachers' subculture in the polylingual educational sphere". The basic stages of the formation of the future foreign languages teachers' subculture in the polylingual educational sphere are determined: information-cognitive, cultural-situational, behavioral and creative. The criteria for the selection of educational material were defined: the interests of students, authenticity; the correspondence of the linguistic content of the students' language training materials; broadcasting standards, content correspondence with the curriculum. It is proved that the program of the author's special course in the process of studying solve the problems of improving the quality of education in universities and promotes the development of personal culture at all stages of the formation of future foreign languages teachers' subculture in a polylingual educational sphere.

Key words: subculture, professional culture, subjects, foreign language teachers, polylingual educational sphere.